

A „Baradla-per“

A halál okáról vallanak a szakértők

A baradla-barlangi tragédia csüttörtöki tárgyalásán a bíróság kísérletet tett, hogy hitelt érdemlően megállapítsa Brückner Emőd első rosszulletének pontos helyét. Az ügy szempontjából döntő jelentőségű: a határelzáró rács előtt mekkora távolsággal mondta először Brückner, hogy nem bír tovább menni. Hiszen, ha ez a rácsról messze történt, a csoport vezetőjének kötelessége lett volna utasítást adni az azonnali visszafordulásra.

A barlangokban mind a távolság, mind az elteit idő nehezebben érzékelhető, így a bíróság a kérdést a terep milyenségének megállapításával igyekezett tisztázni. A barlang ugyanis 200–300 méterrel a rács előtt tágassá válik, innen már felegyenesedve lehet közlekedni.

Bíró (Rillhez): *Határozza körül azt a helyet, ahol Brückner rosszullett először jelentkezett. Próbáljon visszaemlékezni a barlang magasságára, szélességére, a talaj minőségére.*

Tanú: Úgy emlékszem, azon a helyen a barlang szűk volt. Azután hat-hét percig tarthatott, amíg a rácsra értünk.

Bíró (Szemlér Máriához): *És ön, hogyan emlékszik?*

Tanú: A Styx széles volt, a meder homokos, a barlangfolyó kiöblösödött és pár pillanattal később egy kanyar végén már láttam a rácsot.

Bíró (Rillhez): *Mikor Pászthory visszafordult Brücknerért, milyen igyekezettel haladt?*

Tanú: Olyan hatást tett rám, mintha szinte négykézláb mászna az igyekezettől.

Bíró: *Ez azért történt, mert a barlangban nem lehetett felegyenesedni?*

Tanú: Nem emlékszem.

Bíró (A vádlotthoz): *Miért erőszakolta, hogy egy beteg emberrel elfussanak a rácsig.*

Vádlott: Brückneren nem láttam olyan fáradtságot, hogy visszaforduljunk. Állapotát nem ítélem kimerültségnek.

Bíró: *Ön arra bízta a gyerekeket, hogy tartsanak ki és menjenek tovább akkor is, ha az nehezebbre esik?*

Vádlott: Arra tanítottam őket, hogy a dicsőségvágy feletti önmagunk nagyobb erény, mint a célbaérkezés.

ban szóba hozták előtte Nóra megszernyélését, Márkus Emiliát, azt mondta Ibsen, hogy csak egyetlen német színésznőnek, Ramlér-Conrad asszonynak alakítását egyenrangú vele. Újházy Ede Rank doktorával is meg volt elégedve. Eleinte meglepték ugyan a számára új egyéni részletek, de hamar megbarátkozott velük.

Április 20-án Lohengrint hallgatta meg az Operában. Elzát ezen az előadáson amerikai vendégművész énekelt.

A következő este Jászai Mari *Elektrájt* nézte meg. Előadás alatt felment a színpadra és gratulált a nagyszerű alakításához.

A nagy norvég író a színházi emberek előtt kifejezte azt a kívánságát, hogy szeretne valamit magyar népies darabot is látni. A Népszínház igazgatója készséggel engedett az óhajtnak és Csepregy Ferenc *Piros bugyellárisát* ajánlotta fel. Ibsen elragadtatással élvezte Blaha Lujza játékát és énekét.

Nappalait a város nevezeteseinek megtekintésére fordította. Ellátogatott a képviselőházba, s megnézte a Nemzeti Múzeumot, ahol főképpen a régiségtárnak szabadságharc korabeli emlékei érdekelték. Barátai elkísérték az epreskerti művésztelepre is. Itt Becsúr Gyula, Stróbl Alajos, Róna József, Mannheimer Gusztáv és Köllő Miklós műtermét látogatta meg.

Kérte, hogy vigyék el Petőfi szobrához. A 48-ért lelkesedő költő levett kalappal közeledett a szoborhoz, s meghatva mondta feljé: Te istenekhez hasonlitas ember!

Meglátogatta a gyengélkedő Jókai Mór is. A két író any-

Bíró (A tanúhoz): *Hogyan ítélték meg Brückner rosszulletét és panaszait?*

— Kényelemszeretnek tulajdonítottuk.

Mit mond a barlang igazgatója

A bíróság ezután Magyar Gábor, a barlang igazgatóját hallgatta ki.

Magyar elmondotta, hogy Keszler Hubert, neves barlangkutató szakember, a Barlangkutató Társulat társelnöke ajánlására fogadta Pászthory turistacsoportját.

Bíró: *Milyen biztonsági rendszer van a barlangban?*

Tanú: A barlangban telefonkábel fektettek le. Minden kilométeren telefonállomást helyeznek el.

Bíró: *És most?*

Tanú: Most csak a puszta telefonkábel van.

Bíró: *Orvos, mentőegység?*

Tanú: A vidék orvosellátása rossz.

Bíró: *Kapott ön utasítást arra, hogy ne engedjen csoportokat saját szakállukra túrázni a barlang mélyén?*

Tanú: 1965. december 31-én a Borsod megyei Idegenforgalmi Hivatal vezetőjétől felszólítást kaptam, hogy a jövőben ne engedjek be senkit.

A bíróság ezután dr. Keszler Hubertet hallgatta ki.

A Styx-szakaszt Keszler dr. fedezte fel 1932. augusztus 26-án. 1944-ig ő volt a barlangrendszer igazgatója. Valomása szerint a Styx-szakaszon annak idején belépődj ellenében bárki végigmehetett.

Bíró: *Ön megerősítetnek tartja a Styx-túrárt?*

Tanú: Nem tartom annak.

Bíró: *Mivel magyarázza a szerencsétlenséget?*

Tanú: Valamiféle mérgezésre gondoltam, de tényleges magyarázatot nem tudok.

Az orvosszakértők véleménye

Dr. Dénes György, a Karszt- és Barlangkutató Társaság főtitkára és dr. Kirchoff Márton, az ózdi kórház belgyógyász főorvosának kihallgatása után az orvosszakértők zárt tanácskozára gyűltek össze, majd dr. Földes Vilmos a bíróság elé terjesztette közös szakvéleményüket.

A szakvélemény szerint a holttestek véreben alkoholt és szénmonoxidot kimutatni nem

tudtak. Egységes álláspontjuk szerint a halálesetek közvetlen oka szív- és agybénulás. A bémulást a szervezet általános kimerülése és lehűlése okozta. A halálhoz vezető folyamat elindítója az oxigénhiány állapot. A szakvélemény a háromnapos barlangi viszonyok közt való tartózkodást is negatív tényezőként említi. Dr. Földes Vilmos orvosszakértői szempontból felülbíráta a tanúk fátárságra vonatkozó vallomását. Az oxigénhiányosság a vérkeringés romlását idézi elő, a fáradtság és a lehűlés rosszabbítja ezt az állapotot. A klinikai tünetek is ezt a véleményt támasztják alá: »Brückner hangja kásásá vált, végtagjait nem mozgatta.«

A csoport tagjaira az első két rosszullet fizikailag és pszichikailag egyaránt hatott. A fizikai terhek megnövekedése befolyásolta a lelkiállapotot is. Ruff: »a lábam fokozatosan nehezedett el.« Borbás: »végtelen álomság nehezedett rám.« Haadler: »Walter, segíts, ne hagyj itt!« Az oxigénhiány okozta a mellkésvesék lipoidszegénységét is.

A rosszulletekben alkohollal semmiféle szerepe nincs. Az orvosszakértők véleménye szerint a barlangban érdemi életmentést végezni nem lehetett. Két személy halála minden bizonnyal már ott bekövetkezett, s lent a másik két személyt sem lehetett volna megmenteni. A három életben maradt a szakzszerű orvosi beavatkozásnak köszönheti életét. Ha Borbás még néhány percig nem kap segítséget, minden bizonnyal meghal.

A súlyos károsító hatások a vádlotton is érvényesültek. »Először ittás személy benyomását keltette« — vallotta több tanú.

Az összefoglalt szakértői vélemény leszögezi, hogy a Baradla-barlang klímaviszonyai a szervezetre nem károsak. Az élelmiszerek minőségének vagy mennyiségének a szerencsétlenség előidézésében semmiféle szerepe nem volt. A rosszulleteket az ebből következő haláleseteket az aktuális klímaitikai viszonyok okozták.

A bíró dr. Soós Józsefhez, a körélttan professzorához a következő kérdést intézte:

— Mivel magyarázható, hogy Szemlér Mária a barlangból különösebb károsodás nélkül került ki?

ves, megifjító álom. Köszönet a szíves fogadtatásért.

S ezek nem csupán udvarias szavak voltak. Ibsen csakugyan meg volt hatva. Brandes György, a kiváló dán esztétikus, amikor évek múlva nálunk felolvasást tartott, mondta, hogy Ibsen többször emlegette előtte a budapesti szép napokat.

A banketten részt vevőket meglepte, hogy a nehéz és keserű darabok szerzője milyen könnyed és derült társalgó tud lenni. Még meglepőbb volt számukra, hogy amikor Schopenhauer és Nietzsche — mint szellemi rokonait — hozták szóba, őszintén megvallották, hogy egyiküktől sem olvasott semmit.

Egykorú tudósítások kiemelik, hogy kedélyesen és hoszsza beszélgetett Herman Ottóval, a jeles tudossal, aki egy-két évvel azelőtt Norvégiában járt. (Hogy miképpen folyt le ez a kedélyes társalgás, az rejtély: Ibsen restül hallott, Herman Ottó meg egészen süket volt.)

Írói vallomást is tett Ibsen: — Mindig drámai formában gondolkodom. Minden megfigyelt és átélte esetnek gondolkodásom azonnali drámai formát ad. Könnyebben írok színművet, mint tanulmányt vagy akár levelet.

Április 24-én utazott el. Irodalmi hívtől ezekkel a szavakkal búcsúzott:

— Tartsunk össze, hiszen realisták vagyunk, és realisták is akarunk maradni. Ha nem azért, mindenki menjen a maga útján úgy, ahogy egyéniségének megfelel. Tartsunk össze a fejlődésben, az előnyomulásban, de a világért se fussunk egymás után, s a világot se legyünk egymás nyomába taposók.

Galamb Sándor

— Azt is el tudtuk volna képzelni — válaszolta a professzor —, egy személy meghal, s marad olyan is, akinek semmi baja.

— Mivel magyarázza, hogy a Styxben nem fordult elő máskor szerencsétlenség?

— Orvosszakértői szempontból nem zárható ki, hogy felelőssé tehető a tragédiáért aktuális meteorológiai, klimatológiai, hidrológiai tényezők, amelyek csak az adott esetben, az adott időpontban léptek fel. A boncolás és a szövettani vizsgálatok során a halottak szervezetében semmiféle mérgező vegyianyagot nem találtak. Tudtuk, hogy Csehszlovákiában, ezen a részen nagy gazdaság van. Különs gondossággal jártunk el, hátha a vízbe szivárgott növényirtószerek okozták a rosszulleteket, de számunkra ismert mérget, toxikus anyagot vizslatunk során nem találtunk.

Dr. Kérdő István klimatológus szerint a rosszullet folyamatainak elindítója szintén az oxigénhiány. Véleménye szerint az arckörébe tartott karbidlámpák égése is rontotta a levegőt.

Védő a következő kérdést intézte a klimatológushoz.

— Ha nem jelentkezik az oxigénhiány, akkor mi történnik?

— Ki tudhatja? — felelte a szakértő.

Komplex stress-hatás

A bíró ezután a bányamunkások jelentését olvasta fel. Két nappal a szerencsétlenség után a szakemberek megállapították, hogy a Baradla-barlangban oxigénhiány nincs, semmilyen gáz nem fertőzi a levegőt. A jelentés kiemeli, hogy a vizsgálatban részt vevők a második szifonnál a levegőt bágyadtnak érezték. Ez a megállapítás is csak az adott pillanatra vonatkozhat.

— Dr. Majláth pszichológus szakértő szerint a szerencsétlenség áldozatainak komplex stress-hatás lépett fel, ez megtámadta a személyiség egészét, az ágensnek terhelő hatása három fiúnál fokozatosan a személyiség teljes feladásához vezetett. Az érzelmi szféra lassú beszűkülésével egyidőben a tudat beszűkülése is jelentkezett. Azért nem halt meg mindenki, mert a stresszel szembeni ellenállóképesség rendkívül változó.

A pszichológus kitért arra is, hogy bár a szó hagyományos értelmében vett pánikról nem beszélhetünk, egyedi személyi pánik, amit halálfélelemnek nevezhetnénk, valamennyi szerencsétlenül járt fiatalnál jelentkezett.

Bíró: *Véleménye szerint a vádlottnál volt-e stress állapot?*

Szakértő: Nyilvánvalóan igen. De a túróképpessége sokkal komplettebb volt, mint a többieké. A felnőttek az idegi megterhelést kétségen kívül jobban el tudják viselni.

A tárgyalást ma folytatják.

K. A.

SZÍNHÁZAK MAI MŰSORA

Állami Operaház: Katerina Izmajlava (D. bérl. 8.) — Erkel Színház: Hoffmann meséi (Környei bérl. 8. és Földes. bérl. V. sor. 4.) (7) — Nemzeti Színház: Két nő közt (7) — Katona József Színház: Magadra kiáltis (7) — Madách Színház: Téli regge (7) — Madách Kamara Színház: Az élet királya (7) — Vigaszínház: A testőr (Z. bérl. 5.) (7) — Ödön Színház: Leon és Noel (fél 8.) — Thália Színház: Bájos éj. Károly. Nyitl tengeren (7) — József Attila Színház: Üvegfigurák (Repriz II. bérl. 5.) (7) — Bartók Gyermekszínház (a Főv. Operaszínházban): Az Jümpikon (du. 3) — Vidám Színház: És mi ebből a tanulság? (fél 8) — Kis Színház: Szegény kis betörő (7) — Irodalmi Színház: Csintalan műzák (J. bérl. 5.) (7) — Kamara Varieté: Nem nálunk történt (du. 6 és fél 9) — Fővárosi Nagycirkusz: Halló, itt cirkusz! (7) — Zenekadémi: A népszerű ifjúsági hangversenybérlet 5. hangv. (7) — Kamaraterem: Dory Zoltán és Petri Endre szonátesztje (fél 8).

„AJÁNDÉKOT MAGYARORSZÁGRÓL“ KIÁLLÍTÁS

A LOTZ TEREMBEN

MAGYAR DIVATCSARNOK VI., Népköztársaság útja 39. szám

Nyitva: április 21-től 30-ig, vasárnap kivételével minden nap délelőtt 10 órától este 7 óráig.

szombaton 10 órától délután 5 óráig

Tiszelt Szerkesztőség!

A Balaton vízproblémái és a füredi hajógyár

A Magyar Nemzet egyik olvasólevelében a Balaton vízmennyiségének csökkenése kapcsán szó esett a balatonfüredi hajógyár szerepéről is. A Füreden készült hajók Sión át történő lebecsátása a Dunába kétségtelenül jelentős vízmennyiséget vesz igénybe, elsősorban mégsem a hajógyár okolható a túgyre alacsonyodó vízszintjéért és meggyorsult iszapodásáért.

Az persze igaz, hogy a füredi gyár nincs a legszerencsésebb helyen. Nem csak a Balaton fejlődő idegenforgalmát nehezíti, nem csupán „kilóg” a balatoni tájból hatalmas daruival, messzehangzó lármájával, de népgazdasági érdekből sem megfelelő ez a hely hajógyárnak. Iparvidékektől távol, egyvágányú vasút mellett, vasúti rakodótér nélkül az anyagszállítás nehézkes és drága. Az elkészült hajókat csak nagy költséggel lehet a Dunára juttatni.

Ha már az ország hajóiparáról van szó, nem csak a balatonfüredi hajógyár az egyetlen, amely rossz helyen épült. A váci gyáregységnek például nincsen közvetlen kapcsolata a Dunával, és a vízbúzsokat gépkocsin szállítják a meglehetősen messze levő vízrebochtási helyig, ahol daruval emelik őket a vízbe. Az anyagi földi gyáregység tekintélyes részét foglalja el a Váci útnak, de már „kinőtte a cipőjét”. Terjeszkedne, de nincs hová. Legjobb a helye a Széchenyi alapította óbudai gyáregységnek. A III. kerületi hajógyári szigeten még akadna hely terjeszkedésre, bár sok

befektetést igényelne, de kérdés, hogy szabad-e ebbe a gyárba nagyobb összeget befektetni? Az épületek nagy része elavult és a műhelyek helytelen elhelyezése miatt nem gazdaságos a belső anyagmozgatás.

Iparpolitikánk igen helyesen összevonta a hajógyárak irányítását és öt kisebb-nagyobb gyárból egy vállalatot alkotott. Ennek az összevonásnak az előnyeit azonban nagyon nehéz kihasználni. Az egymástól távol levő gyáregységek közt sokat vándorol az anyag, a féltermék szállítása is nehézkes.

Mi lenne hát a megoldás? Új hajógyárat építeni, megfelelő helyen. Volt már arról szó, hogy a Csepel-szigeten építsenek hajókombinátot, ahol megvalósítható a korszerű gyártás és a hazai, sőt külföldi dunai hajók javítása. Ez a terv „elaludt”. Fel kellene ébreszteni, és pedig nem csak a Balaton vízállása miatt.

Közzgazdasaink (olyanok, akik a hajóépítés sajátosságait is ismerik), ismét kiszámíthatnák, hogy a szükséges beruházások — az olcsóbb gyártással és a toldozó-foldozó költségvetés elmaradásával — milyen hamar megtérülnének. Ha ezt tudomásul vennék, gyorsan megépülne a csepeli hajókombinát. Hajóinkat a világszintnek megfelelően gyárthatnánk és a Balatonon is meg lehetne szüntetni az oda nem illő munkát, a folyami hajók gyártását.

K. P.

nyugalmozott hajómérnök

Miért nem nőnek nálunk is a „paradicsom-fák” üveg alatt

Nagy érdeklődéssel olvastam Keserű Ernő útibeszámolóját a bulgáriai Pozardzsik zöldséggyár üvegvárosáról.

Nagyon szép, amit a bolgár és román hajtatóház városokba láthatunk. De miért nincs ez már nálunk is? Hiszen adva van szinte az egész Álföld alatti hévíztömeg, továbbá fölbecsülhetetlen mennyiségű földgáz. Megvolna a szakértelem is. A hazai nagyuizemi kísérletek és évek óta néhány nagyuizemi kertészetben elért termelési eredmények igazolták és igazolják, hogy mi is tudnánk telen, de főképpen márciusban, áprilisban és májusban paradicsomot és egyéb primört kiváló minőségben exportálni.

Kecskemét, Szeged, Orosháza, Hajdúszoboszló, Eger határában tudomásom szerint van hőforrás, illetve földgáz is, szakértő kertészek is és van még egyelőre »heverő« kincseink, a széndioxid. Ez az a kincseink, amelyben a világon második helyen vagyunk. És ez a széndioxid, ami a növényi szerveszerek felépítésének alapanyaga, szinte ingyen áll korlátlan mennyiségben rendelkezésre. Az eddig hazánkban alkalmazott és néhány kertészeti üzemben bevezetett drágább, palackozott formától eltérően, közvetlen, csővezetéken volna a széndioxid a hajtató házakba bevezethető, akár a földgáz vagy a víz. Ez a »csodaszerek« az, ami képes az üvegáztali téli paradicsom és egyéb primört termesztést 2–4 héttel előrehozni.

Hazai korszerű növényház komplexumaink is vannak. Pl. a Sasad Tsz-ben, az Egri Termelőszövetkezetek hajtatóházaiban, melyek példájára Kecskemét, Szeged, Hódmezővásárhely, Orosháza, Hajdúszoboszló, Eger környékén fel-

építhetjük hazai paradicsomtermesztő kombinátjainkat. A hőforrások vizét azonban alkalmasabb volna talajfűtésre felhasználni, mert ez is 7–10 nap elnyert jelentene. Hiszen köztudomású, hogy a keleti hőfokú talajban intenzív a gyökérfejlődés és a talajélet aktívabbá lesz. A melegágyaknál évszázadok óta alkalmazott és jól bevált »meleg láb« (gyökér) és a »hideg fej« gyakorlat itt is helyesen alkalmazható volna. A vízkó lernakodást az ismert belga mágneses vízkó-oldó eljárással lehetne megszüntetni.

Az automatikus szellőztetés, hő, pára és talajnedvesség mérés, az automatikus üzemelés pedig ma, az automatizálás korszakában ipari vonalon megoldott és annak a mezőgazdaságba, a kertészeti primörtermelésbe való adaptálása sem okoz különösebb problémákat.

Az egyetlen, ami szükséges, a minél gyorsabb és minél tökéletesebb nagyuizemi, országos megvalósítás.

Ha azonban mi csak megállapítjuk és regisztráljuk, ami külföldön jó és »hej, ráérünk« módon töprengünk, akkor — lemaradunk.

Mi is tudjuk, magyar szakemberek, hogy ezt már régen meg lehetett volna valósítani. Adva van hozzá minden, csak az akarat, az országos megvalósítás hiányzik. Ezen pedig nem töprengeni, hanem cselekedni kell.

Budai Nándor

ny. főmérnök, kertész

A Mirelit-baromfi ára

Több ízletlen előfordul, hogy az előresomagtolt Mirelit-baromfi, amelynek árát a zacskón jelezték, a mérlegre dobják és magasabb árat kérnek érte, mint a cédulán rögzített ár. Erre általános rendelkezést kérünk.

Kézírt-vevők